

AMBIVALENTNOST BLIŽINE IN RAZHAJANJA

RKHV VAJENKE / 15. 3. 2023 - 13.30 / TEATER V ETER

00:00:00

00:11:04

2023-03-15-teater-v-eter-ambivalentnost-blizine-in-razhajanja.mp3

15. februarja smo se znašli v **Španskih borchih** na premieri debitantske performativne stvaritve mladega gledališkega ustvarjalca **Luke Piletiča**. Njeno produkcijo je v tandemu z **Momentom** prevzela **Via Negativa** - slednja je s praktičnima dramaturgoma **Urošem Kaurinom** in **Anjo Bezlovo** bdela tudi nad oblikovanjem uprizoritvenega materiala. Zato verjetno ni nič čudnega, da se v skladu z metodološkimi smernicami in prepoznavno performativno naravnostjo *Vie Negative* predstava ***Pod kontrolo*** osredotoča predvsem na raziskovanje odnosa med performerjem in gledalcem. Piletič sicer izhaja iz drugačnega, a zelo raznolikega nabora uprizoritvenih strategij: uličnega, improvizacijskega, standupovskega in klovnovskega gledališča. Njihov preplet se s performativnim pristopom *Vie Negative* združuje v avtorsko obliko performativne provokacije.

Piletič nepremično stoji s kartonasto škatlo v rokah in vztrajno strmi v publiko. Intenzivnemu očesnemu stiku uspe intimnost majhne razdalje med občinstvom in performerjem obarvati z nelagodjem. Pogledu se pridruži še govor: ta v komični maniri gradi med seboj le rahlo povezane nize prilog, ki nihajo od povsem banalnih nevšečnosti do pomembnih medosebnih in poklicnih spodrseljajev. V domišljjske odvode avtor uvaja rdečo nit biografskih podatkov, ki gradijo performerjev karakter in z razgrinjanjem njegove preteklosti, na primer šolanja za klovna, naznanijo uprizoritveni kod, ki ga Piletič v nadaljevanju vplete v predstavo.

Pa se ti zaplete jezik.

Pa se spet uloviš.

Pa te popraska grlo.

Pa se hočeš odkašljat.

Pa se ne smeš odkašljat - ker si v etru in bereš tekst.

Pa spiješ požirek kave.

Pa s kavo poliješ tekst.

Pa z rokavom obrišeš tekst.

Pa se ti zaplete jezik, ker ne veš več, kje si.

Pravkar slišano besedno preigravanje je poskus prikaza otvoritvenega prizora. V njem se kratki stavki spreminjajo v precizno komično orkestracijo s pomočjo belih pingpong žogic, ki jih Piletič skupaj z izreko vsakega posameznega stavka jemlje iz škatle in meče v praznino odra. Njihovo repetitivno odzvanjanje ustvari kakofonično zvočno plast, znotraj katere šele tišine učinkujejo kot poudarki, ki jih nastopajoči izkorišča kot trenutke za punchline.

Vzporedno z nizanjem izrečenih nevšečnosti se na odru kopiči vedno več pingpong žogic, ki vizualno stimulatивно prikazujejo akumulacijo tegob. S ponavljajočimi se gestami metanja in glasnega poskakovanja se žogice izoblikujejo v refleksijo utrujajočega življenjskega ritma, naravnane k nenehnemu samoizčrpavanju in samoobvladovanju. Tu leži tudi ena izmed oprijemljivejših idejnih razsežnosti izrečenega, ki ponudi tematizacijo naporov umetniškega ustvarjanja v svetu prekariata in problematizacijo zasičenosti s preobiljem informacij. Poskus, da bi med njimi slalomiral z etičnimi odločitvami, se spremeni v različne oblike samozatiranja. Interpretacijska odprtost vizualnega kopičenja gledalcem omogoča, da v njih prepoznavajo lastne probleme in reflektirajo individualne mehanizme soočanja z njimi.

Komično samouprizarjanje subjekta, usklajenega z avtopoetično produkcijo samega sebe, Piletič v drugem delu predstave prekine z bliskovitim prestopom v precej drugačno dinamiko, rekoč: »Od vsega ti gre na bruhanje – ampak ene stvari je pač treba ... Požret.«

S temi besedami si zabaše zadnjo pingpong žogico v usta. Zdi se, da ta obstane nekje na robu požiralnika. Sproži se refleks bruhanja, ki ga igravec zadrži. Oči se mu zasoljijo. Nasmehne se. Njegovo telo postane avtonomni instrument, ki ga v predvidljivih intervalih zvijajo impulzi slabosti. Teatralnost prejšnjega prizora se spremeni v intimno, vendar silovito bitko z zakonitostmi delovanja lastnega telesa. Z močjo lastne volje kontrira naravnim odzivom telesa, ki bi se tujka rado zne bilo in ga iztisnilo iz sebe. Estetizirana in dramaturgirana uvodna reprezentacija, ujeta v izrečene besede, se s preusmeritvijo pozornosti na performerjevo fiziološko notranjost spremeni v telesno izkušnjo. Ta se povsem spontano zbudi tudi v gledalčevem nehotenem telesnem odzivu.

Kljub dlje trajajočemu prizoru, ki vzbuja predvsem odpor, se nam s preusmeritvijo pozornosti na telesne impulze Piletič paradoksalno najbolj približa. Njegov napor postane naš napor. Njegova slabost naša slabost, ko zaznana siljenje na bruhanje začutimo kot v lastni notranjosti porajajoči se impulz. Ta se omehča, ko performer ponovno spremeni taktiko in občinstvo preizkuša s karikirano klovnovsko prijaznostjo ter ga animira s fragmenti pantomime: oprijema se nevidnega zidu, slalomira med publiko, hahlja se.

Poskusi komunikacije, zgrajene na telesni pohlevnosti, zamrznjenem nasmehu in infantilnem oglašanju klovna, proizvedejo komične učinke. Vendar ti – v skladu z dramaturškim principom preigravanja opozicijskih prijemov performativnega in teatralnega – v gledalcu ne vzbujajo več povsem spontanov odzivov, temveč ustvarijo notranjo prepoznavo vznika določenega odziva. Zaradi križanj taktik, ki mučno spajajo s smešnim, se smeh v svoji čisti, spontani obliki ne zgodi več; nasprotno – omahuje pod vtisom napora, na katerega občasno še vedno opozarjajo Piletičevi telesni krči. Te izziva žogica, ki jo še vedno ohranja v ustih.

V zadnjem prizoru se Piletič sleče do golega. Z dvema nogavicama, ki mu, zatlačeni pod kapo, visita ob obrazu, se telesno preobrazi v psa. Ko po vseh štirih in z nasmehom nabira nakopičene tegobe - torej ovčice, poseobljene v pingpong žogicah -, igravec umiri napetost prejšnjega prizora in omogoči publiko mirno spojitve doslej videnega.

V iskanju pomenljivih izmenjav se *Pod kontrolo* znotraj okvirjev surove telesne soprisotnosti na izčiščeni platformi praznega odra poigrava z bližino in razhajanjem. Pri tem posega po že večkrat preizkušenih pristopih, ki jih **Blaž Lukan** v članku *Nerazrešljivost kot performativni simptom* označi za prepoznavne, že skoraj žanrske konvencije *Vie Negative*. Na odru vidimo slačenje, preizkušanje meja avtonomnih telesnih odzivov, testiranje potrpljenja publike in celo izmenjavo telesnih izločkov – v obliki izročitve dobrega oslinjene pingpong žogice gledalcu –, s čimer nastopajoči izziva meje sprejemljivega. Učinke oddaljevanja pa subvertira in blaži s spojem s toplim klovnovskim stikom, ki vabi in nagovarja. Osnovni princip manevriranja med provokacijo in vabljenjem zaživi kot dvojnost, ki pri gledalcu poraja zavedanje njunega medsebojnega prepletanja.

Produkcija omenjenih učinkov pa ne bi bila mogoča brez Piletičeve prezence. Z občutkom za ritem učinkovito manevrira med dejanji, predvsem pa ne popušča napetosti, s katero ohranja pozornost publike tudi takrat, ko se atraktivnost akcije šibi pod principi repetitive ali trajanja. Subtilno prehajanje med kvalitetami soobstajanja je tudi rezultanta spretnih transformacij energetske nasičenosti notranjih stanj, ki bi jih občudoval tudi marsikateri akademsko šolani dramski igravec. Piletič je s spretnim manevriranjem med uprizoritvenimi pristopi ustvaril predstavo, ki namesto direktne sporočilnosti ponuja košček neposrednega, odprtega izkustva. Ta se v izogib dominaciji racionalnega preusmerja k ozaveščanju gledalčevih notranjih doživetij.

Pingpong je igrala vaje nika Evelin.

*fotografija: Marcandrea